

*Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden*

Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad

30e jaargang 2010 - nr. 1

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Bestuursleden:

Denderhoutem:

Hans Sonck

Haaltert:

Jan Paul De Graeve
Marc De Moyer
John Scheerlinck
Christophe Provost

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel

Documentatiecentrum:

Warandegedebouw Sint-Gorikspein 17,
9450 Haaltert.

Open: eerste en derde zondag en tweede
donderdag van de maand van 10 tot 12 u.

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 10
Steunend lid: € 15
Rek.nr. 439-5083061-63
Heemkundige Kring Groot-Haaltert
Email:
willydeloose@skynet.be
info@hkhaaltert.be
Website:

www.hkhaaltert.be

Elke auteur is verantwoordelijk voor
zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits
bronvermelding.

HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

Beste vrienden van de Heemkundige Kring. Wie had dit durven denken? Reeds 30 jaar 'bestoken' wij jullie met allerlei ditjes en datjes over onze dorpen, uit de tijd van toen.

Wij vertelden u over de periode toen wij in de 16e eeuw behoorden tot het Land van Rotselaere, waar het adellijke geslacht d'Oisy en Heer Engelbert de Haletrut de scepter zwaaiden. Ook de Franse overheersing lieten wij niet ongemoeid.

Bij de stichting van het nieuwe België in 1830, maakten wij samen met U kennis met onze eerste 'burgermagistro' en zijn gemeenteraad, niet verkozen door de man van de straat, m.a.w. door U en ik, maar door kapitaalkrachtige 'capaciteitskiezers'.

Jaren later, midden 19e eeuw, verkozen wij Gustaaf Van Meldert als burgervader; die mag aanzien worden als grondlegger van het moderne Haaltert. Aan de drama's van beide wereldoorlogen hebben wij aandacht besteed en het opkomende politieke en sociale bewustzijn werd verscheidene malen in de verf gezet.

In vier volumineuze boekdelen, over onze dorpen Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm en Kerksken, hebben wij getracht u mee te voeren naar vroegere decennia, de periode en de levenssfeer van onze voorouders.

Boek per boek, tijdschrift per tijdschrift, pagina per pagina, foto per foto, zorgden voor de reconstructie van onze plaatselijke geschiedenis. Dit heeft vele uren intensief opzoekingswerk gevraagd van een aantal gedreven medewerkers.

Ik wil hen dan ook namens de vele honderden sympathisanten, oprecht dank zeggen voor het bekomen resultaat. Wij mogen prat gaan op een uitgebreid geschiedkundig archief dat ons in staat stelt een beeld te vormen van de geschiedenis van de Haaltertse deelgemeenten. En het mag gezegd, dit kon ook alleen maar dank zij uw blijvende steun en bemoedigende woorden. Uw lidmaatschap was reeds voldoende om ons adrenalinegehalte te stimuleren en voldoende motivatie te realiseren om deze boeiende en leerrijke vrijetijdsbesteding verder te zetten.

Mogen wij verder op uw sympathie rekenen? Wij vatten ons vierde decennium aan met nieuwe moed en onbegrensde inzet.

*Namens Heemkundige Kring Haaltert
Willy De Loose
voorzitter.*

Religieuzen te Haaltert

Velen onder ons kennen wellicht de ludieke betiteling waarmee het Haalterts gehucht Ede bedoeld wordt, n.l. 'den heiligen Ede'.

Wie of wat heilig was, of heilig is in Ede, weten wij niet. Maar één zaak is zeker: in de naoorlogse periode waren er heel wat religieuzen in Haaltertse families. Op een Roepingsdag, 27 augustus 1967, verzamelden ruim 80 priesters, broeders en zusters, geboren te Haaltert waarvan een niet gering aantal afkomstig uit Ede.

Ondermeer in het gezin van Philemon Bogaert- Emma Sterck, uit de Edestraat, met vijf meisjes en één jongen, werden de vijf dochters kloosterling: Zuster Liguori (Maria), Zuster Philemona (Martha), Zuster Agnes (Madeleine), Zuster Maria van het Kruis (Margriet) en Zuster Emma (Clara).

In het gezin van Franciscus Van Impe (schrijnwerker) en Seraphina Lauwereys, woonachtig in Ede, kwamen 8 kinderen, 3 jongens en 5 meisjes. Drie dochters kozen voor een religieuze roeping.

Desidereus Jozef, °26-03-1873, x Maria Augusta Van Landuyt, Victorinus Jozef, °06-06-1875, Maria Theresia, °20-10-1877 (Zuster Modesta), Maria Delphina, °19-07-1880, x Prosper Firmin Allewaert, Maria Emilia, °15-12-1882 (Zuster Ensilla), Maria Clementina, °26-11-1885 (Zuster Leona), Jozef Alfons, ° 09-04-1888 (+ 13-04-1888), Emma Maria, °27-04-1889, x Remy Huylebroeck.

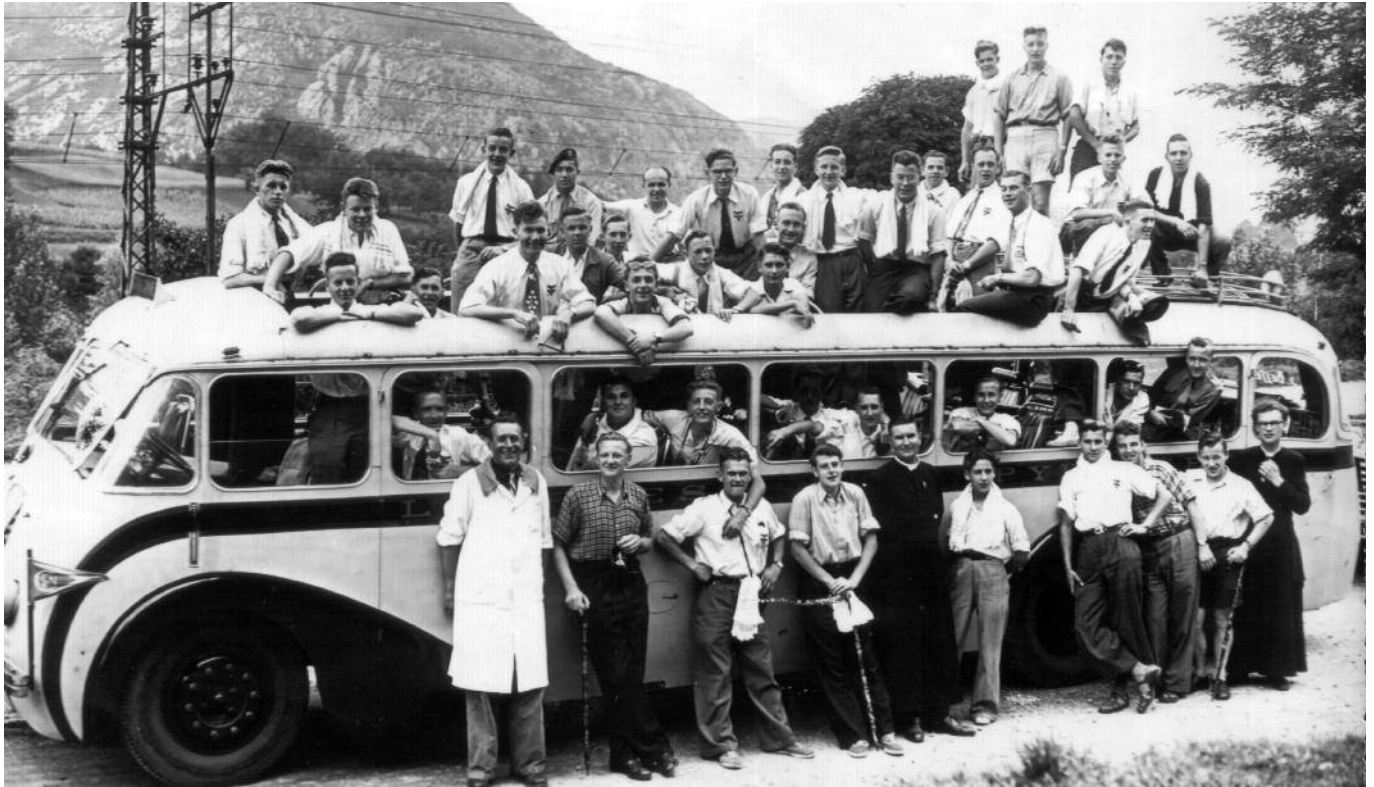

Zittend: 1-Prosper Firmin Allewaert,
2-Zuster Modesta
(Maria Theresia Van Impe) verbleef in het
klooster te Everbeek
3-Maria Delphina Van Impe, echtgenote
Firmin Allewaert.
Staande: 4-Zuster Denise (Julia Van Impe)
was overste in Michelbeke,
5-Jozef Allewaert,
6-Zuster Ensilla (Maria Emilie Van Impe,
verbleef in het klooster te Erembodegem),
7-Maria Allewaert
8-Zuster Leona
(Maria Clementine Van Impe)
(2, 6 en 8 zijn zussen en nr 4 is hun nicht).

Foto en info: Ida Van Impe

De Katholieke Arbeidersjeugd naar Lourdes – 1952

In 1952 werd door KAJ en VKAJ Nationaal een massa-bedeveert naar Lourdes georganiseerd. Duizenden kajotters en kajotsters, waaronder een grote delegatie van Haaltert en Kerksken, namen deel.

Uitstap naar Cirque de Gavarnie en Pont d' Espagne

Vóór de bus:

- 1-chauffeur
- 2-Jan Rottiers (Ke)
- 3-Jan Baetens (Ke)
- 4-Antoine Van Impe (Ha)
- 5-Proost Louis Bosteels (Ha)
- 6-Emiel Rottiers (Ke)
- 7-Roger De Backer (Ha)
- 8-Gaston van den Neucker (Ha)
- 9-Robert Janssens (Ke)
- 10-onderpastoor Verbeeken (Ke)

In de bus:

- 1-Louis De Smet (Ke),
- 2-Albert De Kegel (Ke)
- 3-Hilaire Van Opdenbosch (Ke),
- 4-onb.
- 5-Noël de Pauw (Ke)
- 6-Paul Duym (Ke)
- 7-Jozef Hunninck (Ke)
- 8-Jozef De Smet (Ke)

Op de bus:

- 1-Maurice De Groot, verbondsleider
- 2-Richard Coppens (Ke)

- 3-Jan Vertongen (Ha)
- 4-Kamiel De Pauw (Ke)
- 5-Clement Volckaert (Ke)
- 6-Jozef Poelaert (Ke),
- 7-militair Gustaaf De Rijck(Ke)
- 8-Louis Hunninck (Ke)
- 9-Idain Asselman (Ke)
- 10-Alfons Impens (Ke)
- 11-Alfons Heyman (Ha)
- 12-Gaston Van Keymeulen (Ke)
- 13-Michel Rottiers (Ke)
- 14-Willy Van de Velde (Ke)
- 15-Roger Hutsebaut (Ha)
- 16-Willy Vonck (Ha)
- 17-Gustaaf De Smet (Ke)
- 18-verbondsleider
- 19-Jozef Boeykens (Ke)
- 20-Fernand Van Impe
- 21-René De Paepe (Ke)
- 22-Henri Welleman (Ke)
- 23-Lucien Hoebeek (Ha)
- 24-Cyriel De Meyer (Ha)
- 25-onb.
- 26-Robert Welleman (Ke)
- 27-Frans De Loose (Ha)

Mijmeringen

Zomaar 90 jaar worden, dat zegt weinig, maar doet wel terugdenken aan heel wat merkwaardigheden die deze periode gekruid hebben. Wel jammer, dat er nog zo weinig getuigen van die vroege jaren rondlopen die toch mede de grondleggers waren van deze bijna een eeuw lange geschiedenis.

Er is ongelooflijk veel veranderd in deze negen decennia, nog nooit zoveel in zo weinig tijd. Er is geen opsommen aan, maar voor een jong publiek wil ik toch trachten in enkele flitsen een beeld te schetsen van die razendsnelle evolutie.

Ik werd natuurlijk thuis geboren. Toen ik nog piepklein was, waren mijn ouders al benieuwd naar mijn eerste woordjes. Op hun vraag na een paar maanden: "Wat doet de hond van

Foto waarschijnlijk genomen op 15 augustus 1934, de vlaggen voorspellen de komst van de processie. Uiterst rechts het geboortehuis van Albert De Rijck (° 30-12-1919).

V.r.n.l. zijn moeder Pauline Lauwereys, zus Maria De Rijck die op jonge leeftijd overleden is. De overbuur Emilie Van Den Eynde die in 1940 om het leven kwam in het bombardement op Asse. In de deuropening van hun ouderlijk huis zien we Emilie Gees met op haar arm, zoontje Robert Welleman. Verder Maria Coppens die later huwde met Henri De Neve en Maria Reynaert die tientallen jaren werkte bij fotograaf Marcel De Rijck. Op de achtergrond een bus van "De straal"

'Lacartes'?', antwoordde ik stevast: "Woef! Woef!". Ik deed het om hen telkens een lachbui te bezorgen.

Dat is alles wat ik mij nog herinner tot aan de kleuterschool, bij zuster Methodia. Om daarna naar de jongensschool te gaan konden wij – dat was in 1926 – onderweg over de liggende betonpalen lopen waaraan de eerste elektrische leidingen in Kerksken nog moesten vastgehecht worden.

Tot dan werd 's avonds de woonkamer en de rest van het huis verlicht met één petroleumlamp (kinkee), die telkens meege dragen werd als iemand naar een andere kamer wilde gaan, intussen werd het deksel van de 'leuvense stoof' wat opzij geschoven om wat licht door te laten.

In de gemeenteschool zat je bij meester Richard of bij meester Maurice, zonder ooit te vernemen in het hoeveelste studiejaar. De speelplaats was niet geplaveid en dus onderhevig aan de meest extreme seizoenen: onze houten klompen waren er bestand tegen.

De hoofdonderwijzer had een tweedehands wagen. Hij en een fabrikant waren lang de enigen in het dorp die zo welvarend leken.

In 1926 startte Victor Van Der Haegen met de autobusdienst "De Straal". De verbinding Aalst- Terjoden – Haaltert- Kerksken was een feit. De volksmond maakte er zelfs een liedje over met refrein : " Oilstj es mis, Oilstj es mis. Kesken ee nen otobis".

Maar toen kwam er plots die autobus "De Straal" bij: Lijn Kerksken-Aalst, eigendom van Tor Van der Haegen. Hij bracht ook de eerste radio mee uit Amerika , die hij op zomeravonden op een lange bank met veel draden, snoeren, bakjes en grote schijf in zijn voortuin liet spelen en kraken. Hij kon het afzetten "zonder de spreker in Brussel te affronteren", want het luisterend publiek reageerde zeer kritisch op dat " soort spreekmachine" en "hoelang dat duurde van Brussel naar hier".

Die aanwinst bracht grote verandering in ons dagelijks leven. In 1935 konden we thuis al de begrafenis van Koningin Astrid volgen en kon vader genieten van de grappige taal van Renaat Grassin, het Brussels Ketje. En broer Marcel, die in die fameuze 30er crisisjaren werk moest vinden, zag er brood in en begon met een commercie in radio's, merk 'Scarabbée'. De pastoor was zijn eerste klant.

Ondertussen was hij thuis gestart met fotografie, met succes trouwens. Vaders winkelraam van textiel, hemden en kousen werd aanzienlijk vergroot.

De bus verbond het dorp met de stad en bracht nooit gedroomde levenskansen. Zoveel vooruitgang was het sein voor de moderne tijd, nog net vóór de oorlog van mei '40, die alle evenwicht en harmonie grondig zou verstoren.

Toch leefden in ons dorp nog mensen in huizen met onbetegelde huiskamers (=aarden vloeren)! Ik merkte dat op toen ik, circa. 9 jaar, elke week 'Averbodes Weekblad' mocht ronddragen. Hier en daar werd er nog op strozakken geslapen.

Vele Kerksenaren vonden werk in de Waalse kolenmijnen, op de graanvelden of bij de bietenoogst in Noord-Frankrijk.

Grote vooruitgang bracht de uitvinding van het plastic en al zijn derivaten. Dat verving elke aan roest onderhevige huisraad, speelgoed, groot en klein werkgeroi en machinerie. Auto's moesten niet meer met de hand vooraan onder de radiator aangezwengeld worden. Alle fietsen kregen vrije kettingloop en een achteruitrem (torpedo) en zelfs versnellingen. Niemand moest nog opstappen van op de brede as van het achterwiel.

We kenden al de luxe van een 'openbare telefoon', Burst nr 21, bij nonkel Jef Lauwereys. Zijn kinderen brachten de boodschappen over door heel het dorp.

Door “goed bestuur” moest de veldwachter niet langer ’s zondags na de hoogmis van op een verhoogde steen (de stichel) de wetten en vermaningen afkondigen. Op de kermissen verdwenen de ruwe hanengevechten en volksspelen, zoals beklimming van ingezepte masten naar een prijs (één kg. worsten) bovenaan de mast. Wel lieten we in de zakken van ons beste kostuum een tinnen maatje gepofte erwten glijden. Volwassenen dronken op “staminee” een “export” (bier) of jenever, of kochten aan een kraam een gedroogde gezouten stokvis, of een ‘saucisson de Boulogne’. Er liep soms een fotograaf rond, met camera op driepikkel. Na een half uur wachten kon je je natte foto afhalen.

Een buurt vormde steeds een samenhangende gemeenschap. Ze hadden immers heel vaak elkaar nodig voor hulp en troost. Ze verkochten aan elkaar hun teveel aan zelfgekweekte groenten en fruit, gaven gratis een “zende” als ze een varken slachtten en hielpen elkaar op het veld. ’s Zomers kwamen ze ’s avonds gezellig buiten zitten en keuvelden er op los. Het woord “stress” was hun onbekend!

Ook met de families hielden ze, waar mogelijk, nauw contact. Wij bezochten – steeds te voet – mijn meter in Haaltert (Ede), en ‘tante Rinne’ (Victorine) in Denderhoutem: zij had kinderen in Amerika, waarvan twee jongens later in Brussel elk een hotel beheerden aan het Noord- en aan het Zuid- Station. En bij ‘nonkel Pee’ in ‘den Boekent’ gingen we naar zijn rolletjes fonoplaten luisteren, die hij zelf uit Amerika had meegebracht. Wij bezochten in Heldergerm ‘tante Wanne’, weduwe van Jan Baptiste De Ryck, bouwheer van de Landlede kapel. En we trokken door alle weer en wind naar Landlede bij ‘nonkel Staaf’ en de zieke ‘nonkel Bien’, die in de heel koude winter van 1928 stierf. Hij was wever geweest op een groot handgetouw in een aparte nooit-verwarmde kamer.

Aan niet-verplichte reizen werd weinig gedacht. Het meest nodige werd op straat en aan huis aangeboden: de scharenslijper kwam, de petroleumkar, de mosselman, zelfs gist en appelsiennen, ook de ijskar natuurlijk, en een grote wagen met rieten zetels.

De kwakzalver ‘Tissens’ verscheen alleen ’s zondags met medicijnen op het kerkplein na de hoogmis, soms vergezeld door een liedjeszanger “over de laatste moorden” en politieke troebelen. Voor één frank kon je de teksten kopen.

De kinderen speelden op straat, op de ‘zijbaan’ en de ‘groten’ kaatsten midden op de grote steenweg Aalst-Geraardsbergen, en hielden dan af en toe even op om een eenzaam Fordje door te laten. De fanfare ‘Kunst en Vermaak’ stapte gezwind op bij stoeten en processies. Ons kerkkoor zong meerstemmig in de Kerstnachtmis, wij voerden toneelstukken op voor volle zalen en zorgden voor ontspanning, vooral met Zuid-Afrikaanse liederen.

Davidfonds Kerksken bloeide al in de jaren 35-40. Samen met DF-Heldergerm vieren zij nu trouwens hun 75-jarig jubileum met tal van activiteiten.

De tijd toen spijbelaars aan de bareel voor paarden hingen te bengelen en dat bij een doop of huwelijk de kinderen tussen de straatstenen naar suikerboontjes grabbelden is wellicht voor goed voorbij.

Het leven is ontzettend verbeterd, in al zijn vormen, maar of we nu dichterbij het echte levensgeluk zijn gekomen, blijft een open vraag.

Laten we dus iedere dag opnieuw moedig, dankbaar en sereen blijven verder zoeken naar degelijke en blijvende levenswaarden.

Albert De Rijck (oud-Kerkskenaar)

Foto's studio M. De Rijck

Heldergem in het interbellum

Het was een harde tijd. Veel Heldergemse inwoners zochten hun heil in de seizoenarbeid en werkten in Frankrijk op het veld. Vooral voor de jongelingen was het hard labeur. Een onlangs opgericht beeld is een blijvende herinnering aan die periode.

De doorwinterde seizoenarbeider had er een andere kijk op. Zo getuigt het gesprek dat ik onlangs had met een buurman. Hij stond klaar, met de blauw gestreepte 'boezjaz' over de schouder om te voet naar het station te stappen en dan verder te reizen naar Frankrijk.

Ik was een jonge tiener, die altijd het waarom en waarvoor der dingen wilde weten. Dus vroeg ik hem waarom hij zover naar Frankrijk ging werken. Hij antwoorde in het sappige dialect van Heldergem: *"Awel, gij klein kurjeuzeneuzeken, 'k zalle 'k ik dad isj rap vertellen, 'k goine kik veur mij plezier ner 't Fraasland, 't es isj e wad anders, ge zie ne kiejer ander volk en g'en werkt tog moir zu ert az dagge zelf wilt en 'k verdiene kik ne schunen ceng. En azze kik weer nar huis kom kuepe kik e kadoke veur de vrau en zes neig kontent mee aul 't geljd da kik eur geef en 't es weer kermisliefde!"*

Zo zie je maar, wat voor de een ramp was, is voor de ander een plezierreisje.

Er waren ook stoere mannen die in de koolmijnen van Luik gingen werken, onder andere Jaua Lowie, de vader van een schoolkameraadje. Zij vertelde hoe haar vader en oudere broer de zondagavond op hunne koersvelo naar Luik reden, de ganse week in de mijn werkten en de zaterdag laat terug naar huis kwamen, moe en vuil. Dat maanden volhouden was wel een hele prestatie.

Ook voor de boer waren het jaren van zwaar labeur. Tractors of elektrische hulpmiddelen bestonden nog niet. De akkers werden geploegd met paard of os en verder was alles handwerk. En de boer zou in het zweet zijns aanschijn het dagelijks brood verdienen.

Het begint bij de 'messing', die achter de stallingen ligt en een mengeling van stroo, stront en regenwater is. De boer verwijderd de bovenste laag. Een donkerbruine vochtige massa komt bloot te liggen. Warme dampen stijgen kronkelend naar omhoog en lossen op in de lucht. Wat hier ligt is gewoon een wonder van de natuur. Stro en uitwerpselen,

gedrenkt in regenwater en bestraald door een hete zomerzon, zijn omgezet tot deugdelijk krachtvoer voor de akkers.

Met kruiwagen of kar brengt de boer het naar een braakliggend veld. Hij spreidt het over de hele oppervlakte uit. Vervolgens wordt het in de diepe voren ondergeploegd, daarna 'geschoeperd' tot men een effen en luchtige bovengrond bekomt. De akker ligt klaar en wacht om het tarwezaad in haar schoot te ontvangen. De zaaier trekt een lange grijze zaaishort aan. Daarin draagt hij het kostbare zaad en stapt met regelmatige passen over het veld, terwijl hij met brede armzwaai de tarwekorrels uitstrooit.

Dan wordt de 'kledden' gebruikt. Dit is een werktuig bestaande uit meerdere grote metalen schakels die over de grond geslept worden en de zaden toedekt. Dan wordt nog even met 'de rolder' de aarde lichtjes aangedrukt, zodat de korrels volledig omhuld zijn en veilig geborgen voor de vraatzuchtige eksters.

In 'den uitkommeren' is de zaadkorrel gekiemd, schiet uit en groeit uit tot een lange stengel met bovenaan de nieuwe tarwearen. Trots aanschouwt de boer zijn veld. Die wiegende massa heen en weer deinende gouden korenaren, zij dragen in zich de belofte van een nieuw brood. Maar als helse stortregens en dolle wervelstormen teisterend over de akkers razen, dan knakt de tere stengel en ligt de gouden korenar gebroken tegen de grond. Dan is de oogst gedeeltelijk verloren, dan weent de boer in stilte en vloekt hij binnensmonds.

Maar als hij gespaard blijft van onweer en storm en bij avondstonde het klokje klept en van uit de toren de klanken tot ver over de velden uitwaaieren, dan vouwt hij devoot zijn handen en prevelt 'danke Heer'.

Wanneer de gouden aar stijf staat en vol is met zongerijpte graankorrels, dan is de oogsttijd aangebroken. Dan scherpt de boer zijn maaisikkel en met vaste hand zwaait hij het blinkende staal en legt de oogst in rijen neer. Het graan wordt gebundeld en in mantels rechtop gezet om te drogen. Vervolgens wordt het naar de hoeve gebracht en opgestapeld op de schelf in de schuur.

Hij houdt deze hoog boven het hoofd en met een draaiende beweging ploft hij hem hard neer op het op de dorsvloer liggende graan. Zo komen de tarwekorrels los. Deze worden in de wankmolen gestopt en zo wordt het kaf van het koren gescheiden. Het gezuiverde graan wordt op de graanzolder geborgen en wanneer er nood is aan bloem om het brood te bakken, brengt hij een paar zakken naar de windmolen in Sint-Antelinks.

In zijn vrije uren begint de boer het graan te dorsen met de houten vlegel.

De boer heeft een vaste wekelijkse bakdag. De 'mouilje' –houten bak waarin het brooddeeg gekneet wordt- krijgt een plaats in de warme keuken.

Met opgerolde hemdsmouwen en witte schort neemt hij de nodige hoeveelheid bloem, lauw water, gist, smout en zout en kneedt dit mengsel tot een luchtige deeg en laat het een half uur 'rijzen' in de mouilje. De deeg wordt opnieuw bewerkt en verdeeld in 'bakblikken', waarin het mengsel nog een uur moet rijzen.

Ondertussen stookt de boer de oven heet met hout van de doornen haag. Is de oven op temperatuur en het brood

voldoende gerezen, dan wordt de gloeiende houtskool opzij geschoven en worden de bakblikken in het midden geplaatst. De ovendeur gaat dicht en de spleten worden met klei- of zand gestreken. Wanneer, na baktijd, de ovenpoort opengaat, dan doet de overheerlijke geur van vers gebakken brood de buurt watertanden.

De boer bekijkt het baksel, hij is tevreden en geniet. Hoewel hij heel goed beseft hoeveel zwaar labeur er aan vooraf gaat vooraleer de boterham op tafel komt.

En hij moet nog voor zoveel meer zorgen. De veestapel, het planten van de aardappelen, het zaaien van klaver, rapen en bieten, de groentetuin en het roggeveld, de boomgaard en het bos en wat nog meer.

Verdiende de boer geen gouden medaille?

Bertha De Winne-De Bodt

3M MUSEUM (MUSSENZELE MINI MUSEUM) HAALTERT

Opzet:

Om de snelle evolutie in de tijd te illustreren, kwam het idee om "De tijd van toen" te reconstrueren.

Het 3m Museum beoogt vijf thema's van de periode +/- 1940 '50, '60 en later, waarbij taferelen gebouwd worden rond 5 thema's, zijnde:

- . Het gezin.
- . Werken en leven op straat.
- . Ontspanning.
- . Religie.
- . De School.

Indien jullie beschikken over voorwerpen, kledingstukken, geschriften enz...die dit opzet meer helpen groeien, aarzel niet, het 3m kan nog heel wat gebruiken.

We danken diegenen die reeds hielpen met de aanzet van dit opzet, hetzij door inbreng, schenking en/of morele steun.

Vraagje: kan iemand me op het spoor zetten met de voorwerpen afgebeeld op deze foto's? Naam van het voorwerp, functie?

3M museum - Mussenzele 1 - 9450 Haaltert

053 84 15 13

0496 211 082

info@ mussenzele.be - www.mussenzele.be

Schoenenpoetsset ?

Toestel van firma Le Tendeur . Functie ?

Functie werktuigen ?

Oe zegge men 't ommel in 't Eljergems (15)

Samengesprokkeld door Roger De Troyer

Menselijk lichaam en ziekten

- 'K'n em giejen goesting: ik heb er geen zin in
'Ken em giejen korozzje: ik voel mij niet lekker
'K'n kein em noch van auër of va pluimen: ik ken hem hoegenaamd niet
'k Em et auën mijn bie'n: ik zit er mee opgescheept
'k Em nen aute kop : na te veel drinken
'k En kein er giejene kop auën krijgen : ik begrijp het niet
'k En weet ni wuër da mijne kop stauët : ik ben helemaal in de war
'k Zal isj auën zijn uëren trekken : ik zal hem berispen
'k Zie schejel van den onger : ik heb grote honger
'n Alve penne: niet helemaal fit
'n Lotj dadde uit au ann'n ni gauën : laat het je niet ontglippen doe alles om het te behouden
'n Mokt dauër oa ann'n ni auë vuil : bemoei je er niet mee
'n Stekt dauër au ann'n ni auën : laat dat zaakje met rust of het zal je zuur opbreken
'n Stèkt dauër aun'n neus ni in : bemoei je daar niet mee
'n Uejesken trekken : een oogje pinken
't Ee voeten gekregen : 't is gestolen
't En es de pijn ni wèjerd : de moeite niet waard
't Enje van auësom : ademloos
't Es op ann'n : 't is op komst, komt er aan
't Es va mijn voeten : 't is niks waard (of) 't is mislukt
't Kein uit mijn ann'n ni : de winst is verzekerd
't Ligt op mijn tonge : ik weet het woord maar kan er niet opkomen
't Moed em op zijne schuët gebrocht werr'n : hij is vadsig, laat zich dienen
't Most va mijn èrt : ik kon het niet meer opkroppen, 't moest er uit
't Most va mijn tong : ik kon het niet zwijgen
't Stekt zijn uëgen uit : hij is er zeer begerig naar
't Vier in den buik : ontstoken appendix
't Zau auën zijn rebb'n angen : hij zal er heel moe van zijn
't Zau wel in mijn ann'n vallen : ik zal het wel vinden zonder zoeken
't Zijn steirke biejen'n die de wilje kunnen droagen : als men in de weelde leeft gaat men er vaak ten onder
Al stonde op aune kop : ik weiger mordicus
As dedie eur kèjel openzetj : ze kan heel luid zingen
As ke ne neus etj kunj't gerikken : als je verstandig bent kun je 't al vermoeden
Bij de schabbernak pakken : bij de nek nemen
Blijf van achter mij gat : loop mij niet zo achterna
Bloz'n gelèk as 'n krik : iemand met rode wangen
D'as on Ooz-Hieer zijn auër trekken : als men kwaadaardig staat te liegen
Da begintj mijn voeten uit te ang'n : ik word het beu
Da kunje mee au uëgen toe : 't is zo gemakkelijk
Dauër zijn giejen ann'n auën te steken : 't is al tevergeefse moeite, hij is niet te verbeteren
Ge zedj au uëgen open trekken : je zult verbaasd staan
Ge zetj ne kiejer ne kau opdoen : een kou vatten
Ge zotj er au bluëte kluëten lauëten va zien: het werkt zeer erg op mijn zenuwen
Ge zotj er de kau sèskes va krijgen : je zou er ziek van worden
Geefd em ne pieje in zij gat : geef hem een trap op zijn achterste
Giejen auër op zijne kop da deugt : hij is heel verdorven

God uit mijn uëgen : verdwijn
Hij 'n ee giejen ann'n auën zij lijf : hij is lui
Hij 'n oo mauër zjust zij gat gekiejerd : was pas vertrokken
Hij eed 'n vijs los : is een beetje getikt
Hij eed ann'n gelèk as schuurpuërten : hij heeft grote handen
Hij eed èm den bauërd lauëten afdoen : hij heeft zich laten bedotten
Hij eed in zijnen iel gekapt : hij heeft een wind gelaten
Hij eed onder zijn voeten g'ad : hij heeft een bolwassing gekregen
Hij eed op zijn büzze g'ad : hij heeft verloren of rammel gekregen
Hij eed uëren op zijne rugge : hij hoort alles
Hij eet'r 'n uëgsken op : wenst een relatie aan te gaan
Hij eet'r zijn vingeren auën verbrand : hij heeft er veel aan ingestoken, aan verloren
Hij ès 't fas af : de nek gekraakt
Hij ès nog gruun achter zijn uëren : hij is nog heel jong
Hij es op zijn berrevoesjke voeten : hij is blootsvoets
Hij kein op zijn kinne kloppen : er blijft niets meer over voor hem
Hij kein zijn ann'n ni tuisoagen : hij kan er niet afblijven
Hij komt nog ni auën zijn knien'n : hij is veel minder bekwaam
Hij kreeg onder zijn kluëten : hij kreeg slaag, verwijten of berispingen
Hij lupt mee zijne kop tegen de muur : hij moet geen oplossing verwachten
Hij lupt 'r de biejen'n vanonder zij lijf : hij doet er het onmogelijke voor
Hij mokt van zijn kluëten : hij maakt amok, hij is op ruzie uit
Hij ondj in zijn ann'n : had zo goed als gewonnen spel
Hij speldj mee au kluëten : hij houdt je aan het lijntje, is je aan het pesten
Hij speldj mee au voeten : hij houdt je voor de gek
Hij trekt e vies gezicht : hij toont zijn misnoegen
Hij trok 'n uëgsken op mij : hij knipoogde naar mij
Hij wur ruëd tot achter zijn uëren : van schaamte
Hij zoo dauër giejene voet veur verzett'n : hij zal er niets voor doen
Hoe zitt'nd: hoe gaat het
Ik bein ne in mijnen oak: ik voel mij niet lekker (fit)
Ik bèn auërdig : ik voel mij niet goed
Ik bijt nog liever mijn tong af : ik weiger te spreken
Ik trèk er mijn ann'n af : ik bemoei er mij niet mee
Imand 't vel afstruëpen : veel te veel doen betalen
Imand de prang op den neus zetten : iemand voor zijn verantwoordelijkheid stellen
Imand mee e schiejef uëg bekijken : iemand verdenken
Imand ne kluët aftrekken : bedriegen, te kort doen
Imand zijn uëren afzoagen : blijven zeuren, zaniken
It achter 't gat doen : in het geheim iets bekokstoven
K'n kein ni miejer op mijn biejen'n stauën va flauëte : kan niet meer rechtstaan van flauwte
K'n kost giejene voet mee : ik kon niet volgen
Ke nèm er giej'n goed uëg in : het lijkt mij verdacht
Kèkt veur au of aun'n neus valt af: gezegd tot iemand die durft om te kijken
Kuist aun'n neus af: haal die snottebel weg
Kus mijn kluëten : laat mij met rust
Lotj da ni uit oa ann'n gauën : hou er je greep op
Mee ann'n en voeten wijsmoaken : met alle middelen aan het verstand brengen
Mee den doaver op zij lijf: met veel schrik
Mee giejel eur kanalje bluët : met alles bloot (geslachtsdeel)
Mee imand zijn voeten spelen : iemand in de maling nemen, speels plagen
Mee ne schauën nek : schuw, terughoudend
Mee zijne slinken of zijne rechten : met zijn linker-of rechterhand
Mijn ann'n uëken : ik wil het absoluut aanpakken
Mijn moag ès gekiejerd : een boer laten
Mijne kop va mijn lijf as'k lieg : ik vertel hier de waarheid

Ne kol passen: in't ootje nemen
Ne meesj 'n mag toch ni mankeer'n : om helemaal gelukkig te zijn
Op de sjoepjen va zijn tiejen'n : op de punten van zijn tenen
Op zijn ann'n zitten kijken : niets doen, lui zijn
Recht veur de vuist : openhartig, fair
Rijmen en dichten zonder au gat op te lichten : (boutade)
Sjampetter op au gat stauët 'n letter : spotnaam over veldwachter
Slopt op au twieje uëren : wees gerust in de zaak er kan je niets gebeuren
Stékt da ni in aunen kop : denk daar niet meer aan
Stopt da goed in au uëren : tracht dat goed te onthouden
Tegen imand zijn schenen rijen : iemand frustreren, beledigen
Uit den not : uit de noot (gezegd van gewricht)
Uit den ot: schouders uit de noot
Va zijn èrt ne stiejen moaken : geen medelijden toelaten
Van au gat schudden: een uitvlucht zoeken om niet te moeten helpen
Veel ann'n moaken licht weirk : samenwerken loont
Vuil manieren: onzedig gedrag
Wacht asek èm onder ann'n krijg : als ik hem te pakken krijg zal hij er voor opdraaien
We zèjen zien zei den blènjen : wij wachten af wat er zal gebeuren
Z' eed au droagen : ze heeft barensweeën
Z'eed 'n èrt va koekebruëd : ze is teerhartig
Z'eed au lèjeven : ze voelt reeds beweging in haar schoot
Z'eed eur verandering'n : ze heeft haar maandstonden
Z'es bedurven tot in 't meirg van eur biejen'n : uitermate verwend
Z'es vaveur'n gelèk as van achter: zij heeft geen borsten
Z'es kaulèk gevallen : in bezwijming
Z'es op aule ann'n goed : ze kan alles, weet zich altijd uit de slag te trekken
Z'es standvastig zik : ze is voortdurend ziek, met tussenpozen
Z'es tr 't èrt van in : ze is er erg door getroffen
Z'n ès eur tonge ni miejester : zij wil altijd praten
Z'n ès ni op eur tonge gevallen : zij kan goed praten
Z'oon dauër ann'n te kùrt : er was onvoldoende hulp
Ze kein ni miejer uit de voeten : ze is ziek of gehandicapt
Ze lotj mijn uëren ni gerust : ze blijft maar zeuren
Ze lotj mijne kop ni gerust : ze dringt aan, blijft zeuren
Ze mokt van euren neus : ze is opstandig, agressief
Ze mokt van euren tetter : haar tong staat niet stil
Ze plasjten in ojjer ann'n : ze applaudiseerden
Ze sloeg de deur veur mijn'n neus toe : ze klapte de deur voor mij dicht
Ze spelgj mee eur kopken : ze is koppig
Ze was liejèlèk gesteldj : ze was erg gekwetst of ziek
Zijn ann'n angen los : hij slaat graag
Zijn ann'n stauën schiejef : hij is lui, onhandig
Zijn biejen'n uitslauën : dansen
Zijn kluëten afdrauën : hard werken
Zijn uëren stauën op zijne rugge : hij wil niet luisteren
Zijn' n appandesit es gesprong'n : blindedarmontsteking liep faliekant af
Zijne kop uitweirken : doordrijven ondanks tegenslag
Zijne moed schoot vul : hij was diep ontroerd
Zue blasj as 'n bluët gat : zo kaal als 'n knikker
Zuë dik as den dikken va poamel : die woog meer dan honderd kilogram
Zuë gezond as n'n blik : kerngezond
Zue moager as 'n plank : graatmager
Zuë oud as de strauët : stokoud
Zue veir as au uëgen droagen : zo ver je kan zien
Zuë zot as'n drilnoot: stapelgek

Diefstal van een Neo-gotisch beeld uit de Sint-Amandusparochiekerk Denderhoutem

Detail gestolen Johannesbeeld

De beveiliging van kerken tegen kunstdiefstallen is een oud zeer: kerken zijn nu eenmaal openbare plaatsen. Waar er vroeger nog ruime sociale controle was over eventuele bezoekers die buiten de erediensten over de drempel kwamen is dit nu jammer genoeg niet meer het geval. Nu was de St. Amanduskerk aan de beurt. De diefstal van één der beeldjes die de kuip van de preekstoel sierden werd vastgesteld op 15 december 2009.

De huidige preekstoel werd op bestelling van pastoor Van de Putte vervaardigd door de Aalsterse beeldhouwer Robert Van Caelenbergh naar een ontwerp van zijn stadsgenoot Jules Goethals. Op vijf zijden van de zevenkantige kuip zijn 5 gesculpteerde beelden (elk 52 cm hoog + een sokkel van 11cm): Sint-Amandus, de patroonheilige centraal in het midden en daarrond de vier evangelisten: Johannes, Lucas, Marcus en Mattheüs. Het beeldje dat – meer dan waarschijnlijk op bestelling (1) – werd gestolen is dat van de evangelist Johannes.

De eerste vraag die bij mij opkwam was dan ook of er een markt is voor een dergelijk beeldje. Te meer omdat het, bij mijn weten, nooit individueel of als deel van de preekstoel werd gerepertoriëerd - laat staan met foto - in een database van kerkelijk erfgoed.

De hierboven gepubliceerde foto is een detail van een foto van de nog intacte preekstoel (links) ons bezorgd door fotograaf A. Uyttendaele.

Preekstoel – met Johannesbeeld voor diefstal

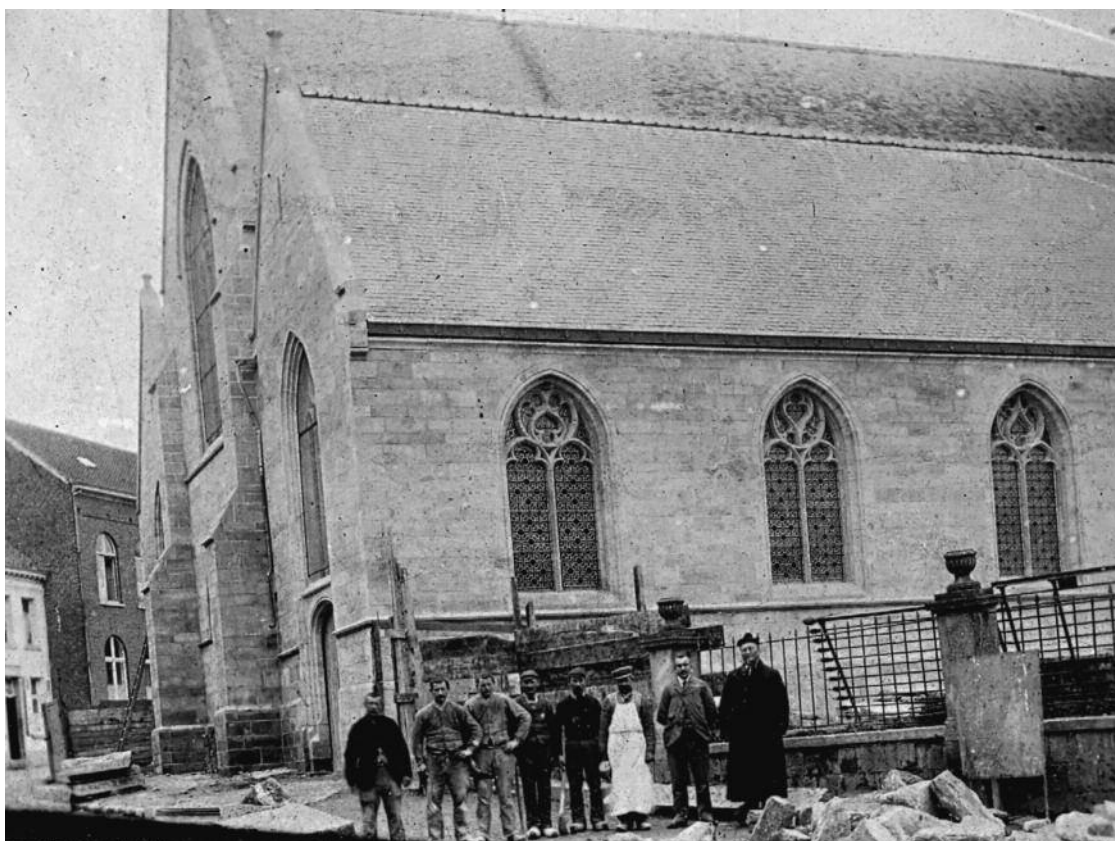

Preekstoel – kuip na diefstal

Deze voor de parochie jammerlijke gebeurtenis was voor mij de directe aanleiding om op zoek te gaan naar de herkomst en de artistieke waarde van het meubilair van onze Sint Amanduskerk.

De huidige preekstoel werd in februari 1901 geplaatst (2) en het is vanop deze preekstoel dat Pastoor Van de Putte zijn banbliksems joeg over Advokaat Aloïs De Backer en de Daensisten.

Hij verving de oude preekstoel, volgens de ene bron, daterend uit 1736 (3) en, volgens een andere(4), dan weer uit de XVIIde eeuw. De Potter en Broeckaert beschreven in 1894 de toenmalige preekstoel als een kuip waarop 4 medaillons met daarin de borstbeelden van de 4 evangelisten, maar repten met geen woord over enige afbeelding van de H. Amandus, nochtans de patroonheilige der parochie.

Pastoor Van de Putte met arbeiders tijdens de uitbreidingswerken van de bestaande zijbeuk zuidkant – 1900 – foto Alice Baeten in “Het Oud Atoms Fotoarchief”

Waarom werd dan 6 jaar later een nieuwe preekstoel geplaatst, nu centraal wel met beeld van de H. Amandus en links en rechts geflankeerd door 2 evangelisten. Feit is dat in de 19de eeuw het aantal inwoners van Denderhoutem flink steeg en bijgevolg ook het kerkbezoek, wat noopte tot vergroting van de kerk.

De grondvorm van de kerk was, volgens de vroegere pastoors Boel en Van de Putte, een vroeggotische middenbeuk van 4 traveeën (5), geflankeerd door 2 smalle zijbeuken, alle onder één aflopend dak (6). In feite kwam de kerkvergroting van Van de Putte enkel neer op het uitzetten van de noord- en zuidgevels m.a.w het verbreden van de bestaande zijbeuken met elk een afzonderlijk dak

Nog vóór de eeuwwisseling startte men de werken, nadat pastoor Van de Putte een beroep had gedaan op Jules Goethals (Gent 1855 – Aalst 1918). Deze kreeg zijn opleiding aan het Sint Lucas Instituut in Schaarbeek, werd stadsarchitect van Aalst (1882) en later directeur van de academie. Tegelijk ontplooidde hij een privépraktijk als architect en kerkbouwmeester met een grote voorliefde voor neogotiek. De Sint Amandusparochiekerk van Denderhoutem was de 30e kerk waarvoor hij de bouwplannen tekende!

Onder impuls van katholieke kringen werden rond 1860 door de Broeders van de Christelijke Scholen in verschillende Belgische steden o.a. in Schaarbeek, Sint-Lucasscholen voor Architectuur en Kunstambachten opgericht. Vanuit esthetisch oogpunt waren het centra van neogotiek en moesten ze vakbekwame ambachtslieden en kunstenaars afleveren, trouw aan de christelijke neo-middeleeuwse kunstvisie van baron Jean Baptiste Bethune. Deze neogothische stijl, weliswaar ontstaan in Engeland ca 1740 als begeleidend verschijnsel van de romantiek, maakte weer furore vanaf het begin van de 19e eeuw (hoogtepunt hiervan zijn de Houses of Parliament met Big Ben in Londen, gebouwd tussen 1820 en 1830). De heropleving was een gevolg van de liefde voor het (door het middeleeuwse gildenwezen bevorderde) ambacht, echtheid van materiaal en de eerlijkheid in constructie. Bij ons ontwikkelden de Broeders een eigen pedagogiek, afgestemd op het opleiden van ambachtslui en beoefenaars van de nijverheidskunst, twee beroepscategorieën waar grote nood aan was tijdens de eerste jaren van de zich ontwikkelende industriële maatschappij. In de neogotiek wilde men de middeleeuwse gotische bouwkunst doen herleven waarin alle kunsten en ambachten dienden te worden geïntegreerd.

Neogotisch hoogaltaar Zenz

Dat lukte wonderwel in de St.Amanduskerk waar de neogothiek perfect aansloot bij de vroeg-gotiek van de middenbeuk. Opvallend is ook dat alles in de kerk (altaren, communiebanken, koorgestoelte, zelfs offerblokken...) in dezelfde stijl werd gemaakt, met als bedoeling meer eenheid te scheppen. Het duo Goethals – Van Caelenbergh slaagde daar wonderwel in.

Kruisweg

Kruisweg detail

Bovendien werd in mei 1881 al een nieuw neo-gotisch hoogaltaar geplaatst (7), dit ter vervanging van het altaar afkomstig uit de oude parochiekerk van Ninove dat werd aangekocht in 1815. Dit altaar, ooit eigendom van de Confrerie van O.L. Vrouw van de H. Rozenkrans (die in de oude parochiekerk haar eigen altaar had), dateerde uit 1772 en werd gebeeldhouwd door Jan Paternot (8).

Van De Potter en Broeckaert weten wij dat het nieuwe altaar werd gemaakt door de in Gent verblijvende Matthias Zenz (9) (° Schwarzenborn/Eifel, 21 maart 1839 – Gent, 3 oktober 1921). Met een beurs kwam hij in Gent terecht waar hij zijn opleiding kon voltooien in de beeldhouwersschool, toen geleid door baron J.B. de Bethune, de grote stimulator van de neogotiek in Vlaanderen. Na zijn opleiding opende hij als zelfstandige beeldhouwer een atelier in Gent dat reeds in 1870 twintig medewerkers tewerkstelde. In de loop der volgende jaren groeide zijn atelier uit en telde het meer dan 100 medewerkers! Zij leverden altaren, communiebanken, preekstoelen, kruiswegen en heiligenfiguren voor de ganse wereld.

Zenz leverde niet alleen het hoogaltaar maar tekende ook verantwoordelijk voor de in hout gesneden kruisweg, het boetseren der vormen en het schilderen van de gipsen beelden. De oplevering van een kruisweg bestaande uit 14 identieke houten kaders in combinatie met gipsen halfreliëfs was veel economischer dan het tijdrovende en geld kostende snijden in hout van de 14 staties.

Terug bij De Potter en Broeckaert lezen wij dat deze kruisweg een gift was van ene Cecilia Wijnant, die trouwens ook het hoogaltaar bekostigde.(10)

Voorts leverde hij, nog altijd volgens dezelfde bron, de beelden van de H.Harten van Jezus en Maria.

Niet alleen kregen Goethals en Van Caelenbergh beiden hun opleiding van dezelfde professoren aan het Sint Lucas Instituut in Schaarbeek waar ze het streven naar harmonie tussen architectuur en meubilering kregen ingelepeld. Als dusdanig vormden zij een ideaal team om een totaalproject samen aan te vatten. Bovendien waren ze ook stadsgenoten en het is dan ook niet verwonderlijk dat ze vlug faam verwierven. Ten getuige hiervan hun ontelbare realisaties zoals bv. het O.L.Vrouwaltaar, het altaar van St. Sebastiaan, het St. Jozef altaar en het altaar van St. Antonius in de kerk van Stekene, het altaar van de H. Antonius met retabel in de Cappucijnenkerk te Aalst, het sculptuurwerk in de O.L.Vrouw van Bijstand-kerk in Mijlbeek, het altaar van de H. Barbara in de St. Jozefkerk in Aalst, het retabel in de O.L.Vr. Hemelvaartkerk te Oudegem, de communiebank in de H. Hartkerk in Wetteren, het hoofdaltaar in de Parochiekerk Sint-Mattheus in Zwalm enz...

Preekstoel – kuip

Feit is dat de opdracht die pastoor Van de Putte hen gaf al de 30e kerk was waar ze samen werkten.

In De Godsdienstige Week van Vlaanderen (11) lezen we dat Van Caelenbergh de communiebank, het gestoelte, de preekstoel en het altaar van O.L.Vrouw heeft gebeiteld (‘‘Alles waarlijk met kunstgevoel verveerdigd’’), maar deze opsomming is zeker niet volledig.

Het eerste stuk dat Van Caelenbergh opleverde was de communiebank, uiteraard uitgevoerd naar een tekening van Goethals. Ze verving de oude en werd geplaatst op 28 maart 1900. Een stuk ervan staat nu in het koor voor het hoofdaltaar.

De preekstoel, ook vervaardigd naar een ontwerp van Goethals, volgde in maart 1901. Op vijf zijden van de zevenkantige kuip zijn 5 gesculpteerde beelden aangebracht: Sint-Amandus, de patroon-heilige in het midden (foto links) en geflankeerd door twee evangelisten links en rechts: Johannes, Lucas, Marcus en Mattheüs.

In de beeldende kunst worden deze vier evangelisten sinds de 4e eeuw niet alleen afgebeeld in de vorm van menselijke gedaanten, maar ook als symboolgestalten.

Deze laatsten werden geïnspireerd door de visioenen in de Bijbelboeken Ezechiël 1 en Openbaring 4. Hierin wordt de apostel Johannes weergegeven als een adelaar, Lucas als een stier, Marcus als een leeuw en Mattheüs als een engel (zie foto’s volgende bladzijde).

Opdat elke evangelist makkelijk zou kunnen worden herkend plaatste Van Caelenbergh aan de voet van elk ervan het corresponderende symbool.

Of dit nu kunst is met grote K mag elk voor zichzelf uitmaken. Je zal in deze beelden vergeefs zoeken naar ‘‘de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’’ (12) in de gelaatstrekken of in de houding van elk van hen. Het zijn zeker pareltjes van beheerst ‘‘stielmanschap’’ van geschoolde vakbekwame ambachtslieden, werkend in de traditie van de middeleeuwse houtsnijders.

Ik gebruik de meervoudsvorm omdat ik er haast zeker van ben dat alle aan Van Caelenbergh toegeschreven stukken, alleen al om praktische redenen (het grote aantal stukken aan hem toegeschreven), niet door hemzelf kunnen zijn gemaakt maar wel door zijn geschoolde medewerkers, in zijn atelier en uiteraard onder zijn supervisie. Vergeten wij niet dat de meeste afgestudeerden van Sint Lucas met de opgedane stielkennis dikwijls aan de slag gingen in de

Mechelse meubelateliers waar ze leeuwenkopjes e.d. moesten snijden voor allerhande tafel- en kastversieringen en de meest begaafden pas later de artistieke toer zouden opgaan.(13)

Alleen al in de St. Amandus parochiekerk tekende Van Caelenberghj naast de communiebank en de preekstoel ook nog voor:

- een paar offerblokken, ook getekend door Goethals
- het koorgestoelte, aangeleverd in september 1900, eerder een staaltje van vakmanschap als meubelmaker.

Evangelisten Lucas

Marcus

Matheus

Patroonheilige Amandus

- de huidige orgelkast werd getekend door Goethals en door hem gemaakt in 1901. Twee bazuinblazende engelen sieren het orgel.
- de 4 biechtstoelen, weer naar een ontwerp van Jules Goethals. Zij kwamen er op bestelling van pastoor Van de Putte in 1905 (14). De eerste werd geleverd op 11 februari, de tweede in april met Palmzondag, de derde met Allerheiligen en de vierde kort voor Kerstmis 1905. Opnieuw een staaltje van vakmanschap als meubelmaker.
- Het zijaltaar aan St. Jozef toegewijd (L) werd op 8 en 9 juni 1905 geplaatst in de kerk en werd door Robert Van Caelenbergh gemaakt naar het plan van stadsgenoot Jules Goethals.

Hier gaan de ambachten van beeldhouwer/houtsnijder, meubelmaker en architect/bouwer duidelijk hand in hand. Het Sint-Jozefsaltaar bestaat uit drie delen: in het midden is er een beeld van de heilige met de attributen hem toegekend: in zijn rechterhand houdt hij een winkelhaak, in zijn linkerhand een lelietak, symbool van kuisheid. Aan beide kanten van dit beeld zien we twee tafereelen uit het leven van Jozef. Hiervoor maakt hij gebruik van dezelfde techniek als Zenz: beschilderd gipsen half-reliëf. Rechts is het kerstnachtgebeuren uitgebeeld, links wordt de dood van de heilige uitgebeeld. Het is de tegenhanger van het Maria-altaar (R)

Het zijaltaar rechts is gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw. In het midden staat een beeld van Maria, links van het beeld is de boodschap van de engel uitgebeeld, rechts zien we de Tenhemelopneming van Maria.

Sint Amandus – detail

Medaillon

Biechtstoel

Tot besluit, en volledigheidshalve: de portalen geplaatst in oktober 1899 zijn niet het werk van Van Caelenbergh maar werden gemaakt door de Westvlamingen Petrus Houthave en Julien Rabau.(15)

Sint Jozef altaar

Maria altaar

Blijft de vraag hoeveel dit allemaal heeft gekost en hoe het werd betaald?

- een paar offerblokken in november 1899: slechts 35 Fr.
- de huidige preekstoel kostte in 1901 3.200 Fr.
- het koorgestoelte, aangeleverd in september 1900, kostte 1.775 Fr.
- de orgelkast gemaakt in 1901, kostte 4.500 Fr
- de 4 biechtstoelen kostten in 1905 samen 3.000 Fr.

Om deze bedragen toch in een zekere context te kunnen plaatsen: het dagloon van een goede wever bedroeg in 1896 2 fr. (5 Eurocent) voor 12 uur werken en een landbouwknecht verdiende 1,50 fr (3,75 Eurocent) per dag.(16) Waaruit wij alleen maar kunnen besluiten dat er in Denderhoutem veel milde (maar ook enkele heel rijke) gevers waren...

Luc POTS

1. *De dieven waren minstens met 2 : de eerste om het beeld los te schroeven, de tweede om het op te vangen wanneer het loskwam van de kuip. Waarschijnlijk stond een derde persoon op de uitkijk in het portaal.*
2. HUYLEBROEK Edgard – *De Sint Amandusparochie vroeger en nu* – 1985 – blz. 54
3. *Ibid* - verwijzend naar DE BROUWER J. – blz.54
4. DE POTTER Frans en BROECKAERT Jan – *De Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen – Denderhautem - 1894* – blz. 21
5. *De afstand tussen 2 opeenvolgende steunpuntassen in de lenterichting van een gebouw. Vaak de breedte van een deur of venster.*
6. HUYLEBROEK Edgard – *De Sint Amandusparochie vroeger en nu* – 1985 – blz.21.
7. *Mededelingenblad Heemkundige Kring Haaltert* – 1981 – nr 4 – *De kerk van Denderhoutem.*
8. WALTERS Jos – *Ninove en omstreken vooral uit kerkelijk oogpunt beschouwd* – 1937 – blz.74
9. DE POTTER Frans & BROECKAERT Jan – *De Gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen – Denderhautem - 1894* – blz. 20
10. *Ibid*, blz. 21.
11. *De Godsdienstige Week van Vlaanderen, 27 september 1901, blz. 174*
12. KLOOS Willem en De Tachtigers
13. Zoals bv. Alois DE BEULE, (1861-1935) – *beeldhouwer en leraar St Lucas Gent. Hij trok naar Gent om 's avonds school te kunnen lopen in de stadsacademie en overdag te kunnen werken in de firma van Matthias Zens waar hij in het begin gebakken aardewerkbeelden moest zuiveren nadat ze uit de vorm waren genomen. DE BEULE werd beeldhouwer en leraar St Lucas Gent. Hij ontwierp o.a. 14 kruiswegen maar commercialiseerde ze (in een goedkopere gipsen uitvoering) zodat er in het totaal niet minder dan 250 werden verspreid.*
14. HUYLEBROEK Edgard – *De Sint Amandusparochie vroeger en nu* – 1985 – blz.54
15. *Ibid* – blz.55
16. DE KEGEL Joris in *De Daensistische beweging in Kerksken (Deel III) – Mededelingenblad Heemkundige Kring Haaltert* – 2008 – nr 1.

**Vrijdag 4 juni om 20 uur in het
jeugdheim te Haaltert**

**Heemkundige Kring en Davidsfonds
organiseren de 19e Dialectquiz.**

**Wie verdient de titel en trofee van
“Oiltjeneir van ’t joër” 2010 ?**

Haaltertse vechtersbazen en kruimeldieven

Het is interessant de strafregisters te doorbladeren om een idee te krijgen wat onze voorouders, pakweg 150 jaar geleden, zoal uitspookten en waarmee ze de toenmalige politie (cham-petter) en onze bestuursleden belastten (1).

1843

Veldwachter Ludovicus Baeten stelde een PV op ten nadele van weduwe T. (52 j.) wonende op de Kattestraat. Zij werd verdacht van het stelen van 'ongeveer eene karre droog aardappelkruyt welke gemyt stond op het goed van de heer de Sadeleer.' Bij een huiszoeking ontdekte de veldwachter nog drie resterende bundels, de overige waren reeds verbrand.

1852

Onze burgemeester stuurde een PV naar de Procureur te Oudenaarde met de melding dat een zekere DS (18 j.) van 't allerslegste gedrag was en verscheidene pogingen deed om in winkels in te dringen'. Bij het gezin Van Vaerenbergh was hij via de schelf en de schuur in de woning beland en had er vlees gestolen. Andere dorpsgenoten verklaarden dat hij eveneens aardappelen uit de kelder ontvreemd had. DS was onverbetterlijk, reeds verscheidene malen kwam hij in aanraking met het gerecht en werd o.m. in oktober 1851 samen met zijn zus Joanna gestraft met 10 dagen opsluiting voor tarwediefstal.

1859

In oktober werd een klacht behandeld van landbouwer F. De Luyck van Denderhoutem wegens 'aftroggeling en mishandeling op hem gepleegd' door een zekere FH (20 j.) uit Haaltert. In zijn verslag aan de Procureur schreef onze burgervader dat deze jonge persoon 'van zeer slechte inborst was en een gedrag die alle betrekkingen te wenschen laet.' Pas de kinderschoenen ontgroeid pleegde hij reeds 'kleine dieften in gesloten tuinen en boomgaarden voor het fruit. Hij maakt zich ook pligtig aen dronkenschappen, gevegten en allerlei baldadigheden zo danig dat heel de gemeente hem als gevaarlijk beschouwd'. Wegens een gevecht te Kerksken belandde hij in de gevangenis. Zijn strafblad bleek goed gevuld met volgende feiten:

-met de laatste kermis te Haaltert randde hij bezoekers aan, die de herberg 'Het Kanton' op de Hoogstraat verlieten.

-bij de familie de Sadeleer, op de Bruul ontvreemde hij een hoeveelheid appelen die hij verkocht op de markt te Aalst.

De burgemeester voegde er nog aan toe, dat de betichte, de zoon is van kleine pachters met twee koeien en als dusdanig geen nood heeft 'hem aen de minste dieften over te geven.' Hij vraagt dan ook aan de Procureur 'dat het hoogst belangrijk is, dat de kwaade driften zoo vroeg wortel geschoten te beteugelen, want ze zullen slechte gevolgen na zich sleepen, indien de justitie er geen hinderpaelen aen stelt.'

1860

In november brak er brand uit in de tweewoonst van PS, wever en zijn schoonbroer FM. De brand vernielde de woning, een klein stalletje en de oogst. FM had amper drie maanden voordien een brandpolis van 1000 fr. afgesloten bij de maatschappij L'Union. De brandschade van PS werd geraamd op 1000 fr. en die van FM op 700 fr. Enkele weken later schreef de burgemeester een tweede brief naar aanleiding van allerhande geruchten die circuleerden. Er rezen twijfels over PS omdat deze 'in hevige twist' met zijn schoonbroer FM leefde. De burgemeester vervolgde: 'het moet als vreemd beschouwd worden dat zijn huis slechts 3 maanden voor-

dien verzekerd werd voor meer dan de huidige waarde en dat eenen stal deze zomer gebouwd werd op eenen afstand van 2 meter van het huis, welke niet tegen brandgevaar verzekerd was, de prooi der vlammen niet geworden is en ook dat PS juist afwezig was rond den avond en dat hij met een manneken van 8 à 9 jaren, bij hem in pension, ter fabriek van de Heer Van Meldert zijn alaan ging halen. Ook komt het aardig voor de beweging van transport die er de geheel-en dag bestaen heeft uit het huis der ramp.' Over het verloop van deze zaak vonden wij geen verdere gegevens.

1864

In mei werd de jeugdige JF (15 j.) in beschuldiging gesteld voor diefstal bij zijn buur Domien Cochez, hoefsmid en tapper. Hij was niet aan zijn proefstuk toe, daar hij op 9-jarige leeftijd reeds een diefstal pleegde bij de familie Lauwereys. Op zondag 8 mei ontvreemde hij 16 fr. bij de dienstknecht van Baron de Sadeleer. Op de slaapkamer brak hij met een 'gaffel' het geldkoffertje open.

1864

Het etablissement van herbergier JDS had geen al te goede faam in het dorp. De herberg 'liet op zedelijk oogpunt veel te wensen na'. Het regende regelmatig klachten bij de plaatselijke politie en dit bewees voldoende 'hoe ongelukkiglijk die betreuenswaardige en slegte gewoonte is van nachtherberg te houden die niets dan slegte gevolgen na zich sleept en het is dus van belang daar paal en perk aan te stellen'.

1865

De veldwachter stelde een PV op omdat KN (39j) van de Hoogstraat en FN (34j.) van de Achterstraat slaags geraakt zijn in de herberg van weduwe Pieter De Meyer op de Hoogstraat. 'Beiden hebben een te veel oplopend karakter, want met een brandende stoofplatiné slagende hadden zij ongelukken kunnen doen'.

1865

Onze veldwachter moest dit jaar nog een zware klus klaren. Een jonge man, KDS (15 j.) van de Hoogstraat was een gekende bij de politie. Hij was 'onverschrokken, hetgeen bewijst dat hij 't gevang als geene vernedering meer aanziet en het is beklagenswaardig indien men op zoo jongen ouderdom reeds zo ver gevorderd is en het is des te meer te betreuen dat hij den oudsten is van een zoo talrijk gezin en welligt het zaad der ondeugd in het hart zijner jongere broertjes en zusters zal werken en gansch bederven.' Hij was ook een gekende en geoefende speler op het verboden 'tuisschersspel'.

De jongeling werd beschuldigd van:

1-een diefstal gepleegd aan de kerkdeur op 16 april 1865.

2-een diefstal gepleegd bij zijn oom M. op 27 augustus.

3-een diefstal gepleegd in de nacht van de jaarmarkt van 25 oktober.

De burgemeester vroeg ook speciale aandacht voor de zaak M., wiens zoon ter dood veroordeeld werd voor moord en die overleed in de gevangenis te Gent. Het was niet de eerste maal dat zij de waarheid verzwegen i.v.m. het gevecht en aangezien zij geen klacht ingediend hebben bij de diefstal van hun geld op 27 augustus 'weet men genoeg dat genaamde M. de justitie zoekt in dwaling te leiden en te bedriegen'. Ook Casimier De Schrijver, herbergier en winkelier uit Ekent wil nog getuigen dat men 's nachts om 3 u. poogde in te breken langs het venster, maar door 'het vallen van eenen pot met pijpen' de dief gevlucht is. Het zou hier ook gaan om de jonge KDS die zelfs nog een inbraakpoging waagde de nacht vóór hij diende te verschijnen voor de rechtbank. Het moet een onverbetterlijk boefje geweest zijn, als wij weten dat hij een paar uur na zijn vrijlating opnieuw betrapt werd op de boomgaard van GM bij het stelen van fruit!

Een oom van de jongeling probeerde nog de misdaden te verdoezelen, aangezien de verklaringen 'al haperend en hakkelend gedaan werden en moeten als een geweeftsel van leugentaal beschouwd worden.' En de 'schrijver' besluit: 'In alle geval denken wij dat de getuigen benevens ongegronde en leugenachtige verhalen van de slachtoffers der diefte, de justitie in staat zullen stellen om de waarheid te behartigen.'

1866

Donatus D, tapper, diende een klacht in tegen DDS en JP (21 j.) wegens 'losbandigheid, ongoddelijke vloeken en een ongepaste laking tegen 't gemeentebestuur en mishandeling van zijn kinderen.' De burgemeester noteerde in het verslag: 'het is waarlijk betreurenswaardig dat deze twee jongelingen, welke geen ander bestaan dan dit van hunnen handenarbeid hebben en de steun en de troost hunner families zouden moeten wezen in hunne dronkenschappen en baldadigheden en ondanks vroegere lessen blijven volharden.'

1867

Op 4 mei werd herbergier Isidoor De Meulemeester veroordeeld tot een boete van 13 fr. en 19 cent voor een overtreding op het sluitingsuur van de herbergen.

1871

Soms werden ook opsporingsberichten verspreid, vb. om de dader van een verkrachting op een 8-jarig meisje op te sporen. Het slachtoffer beschreef hem als volgt: 'De persoon was lang van gestalte, droeg een wit paksken, waarin donker laken was; hij zag rood in zijn wezen, waarin puistjes en roode plekskens waren en had een gat in zijnen neus; hij droeg favorieten (bakkebaarden) en eenen kleinen bokkebaard van vos kleur (rostachtig) en had grijsachtig blond haar, hij was gekleed met eenen blauwen kiel die niet nieuw en ook op verre na niet versleten was en droeg eene bruinachtige klak.'

1873

Had Velzeke zijn beruchte Jan de Lichte, Haaltert kon ook prat gaan op een zware jongen, alias D (27j.) die men hier eveneens Jan de Lichte noemde. Het was een gladde paling, reeds meermalen verdacht, doch bij gebrek aan tastende bewijzen, nog steeds op vrije voeten. Zelfs zijn ouders werden veroordeeld voor diefstallen, volgens de bureu, gestolen door hun onverbeterlijke zoon. De burgemeester vermeldde in zijn betoog: 'door zijn kleine gestalte is hij tot geen werk bekwaam, maar is zeer behendig in het Brusselse kantwerk' (!)

1890 (2)

December van dit jaar stond Haaltert in rep en roer. De pers berichtte: 'Mishandeling van twee gendarmen. Twee gendarmen welke te Haaltert hunnen dienst verrichten, zijn door de gebroeders D. bijna doodgeslagen geworden. De beide verdedigers der wet zijn op eene kar moeten weggevoerd worden.' De rijkswachters ontdekten in Ekent bij de gebroeders D. een vogelval, wat uiteraard verboden was. Een hevige woordenwisseling ging een handgemeen vooraf. Eén van de broers kon het geweer van een gendarm bemachtigen en 'eensklaps ontving den gendarm een kolfslag op het hoofd en deed hem ten gronde vallen en hij bracht den weerlozen gendarm verscheidene wonden in het aangezicht toe... Ook de andere gendarm werd op onmenselijke wijze behandeld. Gansch het woonhuis was eenen bloedplas.' De bureu verwittigden de kazerne en 'er kwamen 8 gendarmen met blooten sabel toegesnel om de twee moordenaars aan te houden'. De broers verdedigden zich met 'een ijzeren gaffel' en er werden nog drie rijkswachters gekwetst. Uiteindelijk werden de heethoofden overmeesterd en gekneveld weggevoerd. Enkele dagen later ontving de krant een lezersbrief van een Haalternaar die enkele bijzonderheden kwijt wou 'aangaande het bloedig wreedaardig drama, welke verleden week ons dorp in verslagenheid heeft gebracht'.

Het was een heel ander relaas dan het voorgaande: 'Twee gendarmen komen langs den Keiberg, nabij de herberg 'De Drie Lindekes' en zien een vogelmuitje hangen in een kerselaar. Eén van de rijkswachters klimt in de boom en verwijderde het kooitje. Op dat oogenblik komt de eigenaar toegesneld en er begint een vechtpartij. Ondertusschen zijn er jongelieden toegelopen die dansen en zingen:

O Philus Vijverman
Waar is nu dat tireintje?
't Was zoo mooi dat kleintje
Als het maar niet dood en is!
Van daar hevige woede der wetmannen...en ze gaan zich wreken.
P.S. De gebroeders zitten nog in Oudenaarde, terwijl hunnen twee zusters nog ziek te bed liggen, zoo zeer zijn ze door den schrik aangedaan geweest. En dat al voor een tireintje!'. Tot zover de lezersbrief.

Als toemaatje (3): de Haaltertse gemeenteraad besliste op 22 april 1929 'dat de politie niets bezit om desnoods kwaaddoeners in bedwang te houden en aldus den aankoop te doen van een stelsel van handboei, genaamd: massenotte'.

John Scheerlinck en Willy De Loose

1- RA Beveren, bundel Haaltert Modern

2- SA Aalst, Den denderbode, 11 december 1890

3- Gem. Archief: Notulen Gemeenteraad

Documentatiecentrum

In memoriam

Het nieuwe jaar was nog maar enkele dagen oud, toen op 10 januari 2010 Willy Provost de strijd opgaf. Lang heeft hij gevochten tegen de ongeneeslijke kwaal en wij kunnen hem alleen maar bewonderen met wat hij nog verwezenlijkt heeft in zijn laatste levensperiode.

In kranten en in het OKRA-tijdschrift werd hij reeds op passende wijze herdacht en werden zijn talrijke activiteiten in het Denderhoutemse socio-culturele leven belicht.

In 2009 mocht hij de tweejaarlijkse cultuurprijs van de gemeente Haaltert in ontvangst nemen. Willy was zeer geïnteresseerd in onze werking en was lid sedert de oprichting van de Heemkundige Kring.

Wij betuigen onze oprechte deelneming aan de familie.

Wij danken:

-Herman Gees (Haaltert): schilderij van pastoor Jozef De Rouck

Correcties:

Zie vorig nummer:

blz. 23, lees: imand 't vel ...,

blz. 24, lees: 't es en beschetten mèrt,

blz. 25, onder rubriek 'Wij danken', lees: Ida Van Impe.

blz. 16, namen onder foto, 2e rij, lees: Anna Van Mol

Indien nog niet geregeld, hernieuw nu je lidmaatschap met bijgevoegde betalingsstrook Slechts € 10 of € 15 (steunend lid) voor interessante informatie over je geboortedorp.